Шифр “Борітеся – поборете!”

Тематична диференціація одиниць на позначення поняття *cancer* у сучасній англійській мові

ЗМІСТ

	ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	3
	ВСТУП	4
1.	ФЕНОМЕН “РАК” У СВІТЛІ МЕДИЧНОЇ НАУКИ ТА ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН.	7
2.	ОДИНИЦЯ CANCER НА ПОЗНАЧЕННЯ ХВОРОБИ «РАК» ТА ЇЇ СЛОВОТВІРНЕ ГНІЗДО У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ	14
3.	ТЕМАТИЧНЕ УГРУПУВАННЯ ОДИНИЦЬ НОМІНАТИВНОЇ ДІЛЯНКИ “CANCER” У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ	21
	ВИСНОВКИ	29
	СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	31
	ДОДАТКИ	34

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ЛСГ – лексико-семантична група

СД – синонімічна домінанта

СР – синонімічний ряд

ТГ – тематична група

ТПГ – тематична підгрупа

ВСТУП

Розвідка присвячена вивченню лексичних одиниць позначення поняття “cancer” у сучасній англійській мові, опису їхньої семантики та структури з подальшим тематичним угрупуванням.

Дослідження різноманітних психосоматичних, фізичних та фізіологічних станів організму людини, які мають позитивне чи негативне аксіологічне забарвлення з погляду їхньої значущості для життєдіяльності особи та отримали вербалізацію засобами національної мови є наразі вельми *актуальними* в сучасній лінгвістичній науці. За Ю. Конгеймом, *хвороба* – це відхилення від нормального життєвого процесу, зумовлене взаємодією зовнішніх та внутрішніх умов і регуляторних процесів організму [25], що було влучно підмічено Р. Вірховим у визначенні «хвороба – це життя за ненормальних умов» [25]. Одним з найнебезпечніших різновидів хвороби для життя людини є рак. У фармацевтичній енциклопедії [25] *рак* визначається як надлишкове некоординоване з організмом патологічне розростання тканин, які складаються з якісно змінених клітин, атипових щодо диференціювання й характеру росту. Будучи проблемою “номер два” у світі [15], ця хвороба, її різновиди, різноманітні аспекти перебігу, діагностики, лікування тощо неодмінно знайшли свого відображення й в одиницях сучасної англійської мови. Опис структурованого цими номінаціями фрагменту сучасної англійської мови дозволяє глибше проникнути до механізмів позначення цього стану організму, виявити системні зв’язки між ними, і в цілому, розширити наші уявлення про англомовну картину світу.

У **лінгвістичній науці** вербалізоване поняття “cancer” вивчалося лише фрагментарно, акцент дослідження було поставлено, в основному, на (когнітивні) метафори cancer, зокрема у міжкультурному вимірі [21; 23; 35; 37], також у кросс-культурному вимірі було також проведено співставлення омовлених пацієнтами різних країн власних симптомів раку [40]. Однак, досі не вивчалися одиниці представлення поняття *cancer* у сучасній англійській мові у межах єдиної тематично організованої номінативної структури, крім того,

аналіз вербалізованого поняття здійснювався лише на обмеженій кількості номінації його компонентів.

Актуальність виконаної роботи полягає в загальній спрямованості лінгвістичних досліджень на вивчення мовної реалізації фізичних, фізіологічних, психосоматичних, ментальних станів людини, різних їх аспектів.

Об'єктом даного дослідження є лексичні одиниці представлення поняття *cancer* у сучасній англійській мові.

Предметом дослідження є семантичні та структурні особливості сучасних англомовних засобів вираження *cancer*.

Метою роботи є виявлення та опис номінацій вираження поняття *cancer* у сучасній англійській мові.

Поставлена мета передбачає вирішення наступних **завдань:**

1. опис природи хвороби раку на базі медичних джерел та особливості його висвітлення у психологічній та лінгвістичній науках;

2. виявлення корпусу лексичних одиниць на позначення поняття *cancer* у сучасній англійській мові;

3. визначення етапів та методики дослідження одиниць представлення "cancer" у сучасній англійській мові;

4. встановлення синхронії та діахронії форми і семантики ключової лексеми *cancer*, яка позначає хворобу "рак" у сучасній англійській мові;

5. дослідження семантичної структури значення сучасної лексеми *cancer* та побудова поняття *cancer*, яке слугує підґрунтям формування одиниць з семою 'cancer' сучасної англійської мови;

6. встановлення семантичних, структурних та стилістичних особливостей англомовних одиниць позначення *cancer*;

7. групування лексичних одиниць у межах номінативного фрагменту "cancer" сучасної англійської мови;

8. розширення схеми поняття *cancer*, яке функціонує у сучасній англомовній національній свідомості.

Під час дослідження використані такі загальнонаукові методи, як *аналіз, синтез, дедукція, індукція* та власно лінгвістичні методи, а саме: *гіпотетико-дедуктивний метод*, застосований для підбору фактичного матеріалу; метод аналізу словникових дефініцій, вжитий для розкриття особливостей номінацій поняття "cancer" у сучасній англійській мові; *компонентний аналіз*, використаний для виділення компонентів семантики тієї чи іншої одиниці номінативного фрагменту "cancer", і, встановлення обсягу їхньої семантики; *метод моделювання* – для наочного відтворення зв'язків складників структури лексичного значення; *описовий метод*, вжитий для інвентаризації одиниць мови на позначення "cancer", пояснення особливостей їх будови; *ономасіологічний аналіз*, використаний для встановлення відношення тієї чи іншої одиниці до позначеного фрагменту реальності; *кількісний аналіз*, використаний для обчислення відсоткового співвідношення розподілу одиниць на позначення поняття *cancer* у сучасній англійській мові у межах різних більш дрібних угруповань номінативної ділянки *cancer*.

Джерельна база дослідження складається з 41 лексикографічних джерел англійської мови. **Фактичний матеріал** розвідки складає 444 лексичних одиниць на позначення "cancer" у сучасній англійській мові.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що вперше встановлені, описані та згруповані одиниці вираження поняття *cancer* у сучасній англійській мові. Новим є реконструкція поняття, навколо якого вибудовується тематично організована номінативна ділянка "cancer" сучасної англомовної картини світу.

Практичне значення одержаних результатів дослідження зумовлене тим, що даний матеріал, а саме – медичну термінологію, можна ефективно застосовувати на уроках англійської мови під час вивчення теми "Здоров'я людини" через асоціативну (синонімічну, гіперо-гіпонімічну, тематично-блокову) подачу відповідних номінацій.

Структура. Робота обсягом в 34 сторінки, складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

1. ФЕНОМЕН “РАК” У СВІТЛІ МЕДИЧНОЇ НАУКИ ТА ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

Рак є загальним терміном для великої групи хвороб, які можуть вражати будь-яку частину тіла [15; 17]. Для їх позначення використовуються також інші терміни: злоякісні пухлини або ж новоутворення. Характерними ознаками раку є швидке утворення аномальних клітин, які поширюються за межі своїх звичайних кордонів та здатні проникати в інші частини тіла та органи. Такий процес називається *метастазуванням* [15, с. 15], що є однією з головних причин смерті від раку [2].

Щодня в організмі кожної людини утворюється кілька мільйонів ракових клітин. Однак, в організмі існують механізми біохімічного контролю, і в більшості випадків сама клітина розуміє, що в ній відбувається щось не те і гине. На жаль, ці механізми можуть дати збій, тоді підключається імунна система. Імунітет щодня знищує десятки мільйонів ракових клітин, якщо ж імунітет не справляється – виникає захворювання [1].

Статистика свідчить, що рак є другою з основних причин смерті в світі; щороку в світі від раку помирає близько семи мільйонів людей [15, с. 6]. На сьогодні у світі рак було виявлено у 28 мільйонів людей. Онкологія стає причиною майже кожної шостої смерті в світі. Найбільш поширеними видами раку в світі є рак легень, рак грудної залози, рак товстої кишки та рак шлунку [1; 15; 17].

В період з 1943 по 1952 рік, з метою розробки критеріїв за клінічним визначенням місцевого поширення злоякісних пухлин, *Комітет з Класифікації та Статистики пухлин* у Франції, розробив систему класифікації злоякісних пухлин. Розподіл пухлин на групи, за так званими «стадіями» процесу, засноване на тому, що при локалізованих пухлинах відсоток виживання вище, ніж при ураженнях, що поширюються за межі органа. Ці стадії часто відносять до «ранніх» або «пізніх», маючи на увазі під цим послідовний розвиток пухлин у часі [6, с. 1-4].

Залежно від розмірів, ступеня проростання в оточуючі тканини, метастазування в лімфатичні вузли і віддалені органи в розвитку злоякісних пухлин виділяють чотири стадії:

І стадія – пухлина не велика за розмірами, зазвичай до 2 см, обмежена одним або двома шарами стінок органу (наприклад, слизовою оболонкою і підслизовою основою), без метастазів в лімфатичних вузлах.

ІІ стадія – пухлина більших розмірів (2-5 см) без або з поодинокими метастазами в регіонарні лімфатичні вузли.

ІІІ стадія – пухлина значних розмірів, що проросла у всі шари органу, а іноді і в оточуючі тканини, або ж пухлина з великою кількістю метастазів в регіонарні лімфатичні вузли.

IV стадія – велика пухлина, що проросла на значні відстані в оточуючі органи та тканини, нерухома, без можливості видалити хірургічним шляхом, або ж пухлина будь-яких розмірів з метастазами, які неможливо видалити в лімфатичні вузли або ж з метастазами у віддалені органи [17, с. 16].

Серед ***причин*** розвитку онкології грають роль, як спадкові фактори, так і фактори навколишнього середовища та спосіб життя людини. Окремими факторами ризику розвитку раку є наступні:

1. Вік – є найважливішим фактором ризику, більшість випадків захворювання спостерігається у людей старше 65 років.

2. Куріння – 30% всіх випадків раку викликано курінням, крім раку легень, куріння є причиною ще, як мінімум, 12 видів раку.

3. Алкоголь – щоденне вживання алкоголю підвищує ризик розвитку раку ротової порожнини, горла, гортані, стравоходу.

4. Особливості харчування – неправильне харчування є однією з причин розвитку близько 1/3 всіх випадків онкології.

5. Зайва вага, ожиріння – це пов’язано з утворенням в жировій тканині естрогенів, що підвищує ризик розвитку гормонозалежних злоякісних пухлин.

6. Генетична схильність – близько 10% хворих раком мають спадкову схильність до цієї хвороби.

7. Інфекційні захворювання, як причина розвитку хвороби – гепатит С та В – рак печінки, вірус папіломи людини – рак шийки матки, *H. pylori* – рак шлунку.

8. Ультрафіолетове випромінювання – більш ніж 90% всіх випадків раку шкіри викликано ультрафіолетовим випромінюванням.

9. Статеві гормони – від рівня статевих гормонів залежить частота розвитку раку органів репродуктивної системи.

10. Вплив навколишнього середовища – радіація, важкі метали, хімікати тощо [15; 35, с. 740-741].

Найбільш розповсюдженими ***симптомами*** раку є: головний біль, температура, постійна втрата свідомості, зниження апетиту, рясна пітливість, жар, болі в животі, різка втрата ваги, проблеми з диханням та ковтанням, збільшення лімфовузлів та інші [15; 17].

Розрізняють *доброякісні* та *злоякісні* пухлини [1]. *Доброякісні* пухлини мають експансивний ріст, унаслідок якого навколишні тканини відсуваються або розсуваються, піддаються атрофічним змінам. *Злоякісні* пухлини інфільтрують і руйнують тканини, що їх оточують. Інфільтративний (інвазивний) ріст є головним критерієм, що відрізняє злоякісні пухлини від доброякісних. Для злоякісних пухлин характерна також здатність до метастазування [25]. Поява та процес росту злоякісної пухлини поділяють на три послідовні етапи: ініціацію (виникнення стійких порушень в генах, які регулюють життєдіяльність клітини), промоцію (засвоєння нової генетичної інформації клональнами клітинами; трансформовані клітини проліферують) і прогресію (кінцевим етапом розвитку злоякісного новоутворення; йдеться про стійкі якісні зміни властивостей пухлини, в результаті яких підвищується злоякісний потенціал пухлинних клітин) [15, с. 15; 17, с. 9].

Серед найбільш розповсюджених ***видів*** раку розрізняють: рак легень, рак грудей, рак простати, рак шкіри, рак шлунку, рак печінки, рак шийки матки, рак гортані, меланома та колоректальний рак [1; 15; 17].

Виявити рак дозволяють декілька видів ***аналізів***: аналіз крові з лейкоцитарною формулою; аналіз крові на біохімію; аналіз на онкомаркери; УЗД; МРТ; КТ; біопсія підозрілих тканин [15].

Лікування злоякісних новоутворень поки залишається складною проблемою онкології, що пов'язано з біологічними особливостями і закономірностями зростання пухлини, ступенем її розповсюдження, реалізацією як джерела розвитку нових вогнищ пухлинного росту [17]. Результати лікування злоякісної пухлини залежать від поєднання ряду факторів, серед яких виділяються:

1. біологічні властивості і стадію поширення пухлини (її розмір, локалізацію, форму і темп зростання, гістоструктури, місцево-регіонарне поширення тощо);

2. індивідуальні особливості організму хворого (стать, вік, фізіологічний період, стан нейроендокринних систем, обмінних процесів тощо);

3. адекватність проведеного лікування індивідуальним особливостям організму у кожного хворого [1, с. 77].

Розрізняють такі *типи лікування* хворих зі злоякісними новоутвореннями:

1. Радикальне – те лікування, яке спрямоване на повну ліквідацію всіх осередків пухлинного процесу.

2. Паліативне передбачає прямий або непрямий вплив на ракові осередки для зменшення їх маси і затримки росту, спрямоване на продовження життя хворого.

3. Симптоматичне – усунення або послаблення тяжких для хворого проявів основного захворювання та його ускладнень [1, с. 77-78].

На даний час, основними *методами лікування* хворих на рак є:

1. *Хірургічне* лікування (лише при ранніх або локалізованих формах раку з метою діагностики (уточнення діагнозу), власне лікування, реабілітації, в цілому, цей метод – лише один з етапів комбінованого комплексного або паліативного лікування) [1, с. 81; 15, с. 51].

2. *Променева* (контактна / дистанційна) терапія (для гальмування росту пухлини, зменшення її розмірів, зняття супутніх тяжких симптомів [1, с. 83; 15, с. 51]).

3. *Хіміотерапія* (для радикального чи паліативного лікування шляхом вибіркового пошкодження клітин пухлини з допомогою фармакологічних агентів).

4. *Гормонотерапія* (на відміну від хіміотерапії є не тільки лікарським, але також хірургічним та променевим впливом на ендокринну систему при розповсюджених формах новоутворень [17, с. 73-82].

У медицині пропонується низка порад, які можуть знизити ризик розвитку онкології:

- сон: вночі в організмі синтезується мелатонін – регулятор добових ритмів, що володіє і протипухлинним ефектом;
- здорова дієта (каші, овочі, фрукти тощо) і активний спосіб життя. (невеликі регулярні фізичні навантаження);
- регулярні профілактичні перевірки;
- уникання куріння і тютюнового диму [1; 17].

У **психологічній науці** та **психотерапії** аксіомою є твердження про те, що цілісна картина онкологічного захворювання встановлюється лише за умови, якщо поряд з його соматичним проявом враховується й психологічний компонент. Він, в основному, визначається сприйняттям та прийняттям відповідного діагнозу, його значенням для хворого, ставленням до свого стану, очікуваними результатами та побічними ефектами (ускладненнями) лікування тощо і проявляється у вигляді різного роду реакцій на хворобу. Раптовість виявлення захворювання, що є характерним для онкології, та зруйнованість уявлення людини про безпечне існування викликає шок. Після шоку, викликаного повідомленням про діагноз, хворому, щоб існувати в зміненому для нього світі, необхідно пройти кілька стадій: заперечення, агресію, депресію, спробу «змови» з долею, прийняття [16, с. 153-155].

Психологічна травма онкологічного хворого зумовлена страхом смерті, болю, втрат і змін в житті. Тривога і депресія, емоційні стани агресії часто присутні в житті хворих та є показниками душевного болю, завжди підсилюють фізичний біль [16, с. 156].

Рак тривожить й здорових людей. У психології виділяють особливий психологічний стан, який називається *нозофобія* – нав'язливий стан, що виявляється патологічним страхом захворіти на невиліковну хворобу [11, с. 571]. Різновидом нозофобії є *канцерофобія* – нав'язливий страх перед онкологічною хворобою [11, с. 564].

Тільки позитивна психологічна установка, налаштованість людини на боротьбу, на продовження нормального біологічного та соціального існування, оптимізм та набута із середині свого *Я* внутрішня впевненість в своїх силах, дає (поряд з іншими способами лікування) шанси на перемогу над хворобою [11] .

На стику **психології**, **психотерапії** та **лінгвістики** проводилися дослідження-терапії, зокрема з підтвердженою гіпотезою про необхідність письма для висловлення своїх переживань пацієнтів, що є ефективним засобом терапії [26], різну ступінь інтенсивності переживання свого стану на різних стадіях захворювання, виявленого через письмо [25] тощо.

Як було зазначено раніше, в **мовознавстві** вивчення мовних засобів представлення цієї хвороби не було у фокусі пильної уваги науковців. На сьогоднішній час існують (зокрема корпусні) дослідження, присвячені метафоричному переосмисленню cancer в англомовній культурі, встановленням різнотипних (когнітивних) метафор [21; 36; 37;], зокрема у міжкультурному аспекті [23]. У кросс-культурному вимірі було також проведено співставлення омовлених симптомів раку пацієнтів з США, Японії, Китаю, Кореї [40]. Таким чином, новизна цієї роботи є очевидною.

Щодо методології виконання практичної частини роботи пропонуємо такий алгоритм дій:

1. спочатку ми розглянемо етимологію лексеми cancer, тобто її походження та подальший розвиток в історії англійської мови;

2. синтезуємо загальне значення “cancer”, взявши за основу дефініції лексеми cancer з базових лексикографічних джерел сучасної англійської мови;

3. визначимо денотативне та конотативне значення у семантиці лексеми cancer;

4. виділимо класему (граматичну), архісему (родову) та диференційні (видові) семантичні компоненти;

5. проаналізувавши семи лексичного значення, побудуємо семантичне дерево значення лексеми cancer у сучасній англійській мові;

6. визначимо структуру лексичного значення сучасної номінації cancer;

7. змоделюємо поняття *cancer* на основі базового лексико-семантичного варіанта (ЛСВ) cancer;

8. побудуємо лексико-словотвірне гніздо лексеми cancer;

9. виділимо синонімічні ряди одиниць, які репрезентують поняття “cancer” у сучасній англійській мові та сконструюємо тематичні групи номінативної ділянки “cancer”;

10. розширимо понятєву схему *cancer* на матеріалі семантики різнотематичних лексичних угрупувань, які репрезентують це поняття.

2. ОДИНИЦЯ «CANCER» НА ПОЗНАЧЕННЯ ХВОРОБИ «РАК» ТА ЇЇ СЛОВОТВІРНЕ ГНІЗДО У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Для розуміння сучасності необхідно звертатися до історії. Сучасне англійське слово “cancer” має давнє етимологічне коріння. Згідно з *Online Etymology Dictionary*, *The Chambers Dictionary*, *Merriam-Webster Dictionary* воно було запозичено з латині, в якій одиниця “cancer” (genitive *Cancri*) спочатку означала “краб”, а потім – “злоякісну пухлину” [20; 29; 31], будучи перекладом з грецької [33], в який слово “karkinos” мало три значення: “краб”, “пухлина”, “сузір’я зодіаку, представлене крабом” (пор., праіндоєвропейський корінь “kar” (“важкий”) [31], санскрит – “karkata” [22]). Така семантична структура не була випадковою: ще грецькі лікарі Гіппократ та Гален відзначали подібність крабів до деяких пухлин із набряклими венами [31]. У давньоанглійській лексема “cancer” вже означає “поширення болючої, злоякісної пухлини”, для чого також вживалася одиниця “canceradl”. У свою чергу, давньоанглійське слово було витіснене під впливом французького дублету “canker” (зараз позначає *розлади у функціонуванні тварин та рослин* [29]), але з 1600 р. було знову введено в обіг у сучасному медичному розумінні та орфографії [31]. Відзначимо й те, що згідно з *Oxford Reference,* cancer як позначення *зодіакального сузір’я* Cancer (Рак) з’явилося в середньоанглійській мові 14 ст. [34], а значення – *людина, яка народилася під цим знаком* – у 1894 р. [31], однак, в роботі ці значення лексеми cancer прийматися до уваги не будуть.

В усіх сучасних лексикографічних джерелах значення лексеми cancer, які відбивають колективні знання англомовного етносу про рак, акцентовано відтворюють такі основні онтологічні параметри захворювання, як “ненормальний / неконтрольований / швидкий”, “ріст клітин”, “тіло людини”, пор., напр.,

Collins Dictionary: *Cancer* is *a serious disease in which cells in a person`s body increase rapidly in an uncontrolled way, producing abnormal growth* [22].

Longman Dictionary of Contemporary English: *Cancer* is *a very serious disease in which cells in one part of the body start in grow in a way that is not normal* [27].

Macmillan English Dictionary Online: *Cancer* is *a serious illness caused by a group of cells in the body increasing in an uncontrolled way* [28].

Cambridge Dictionary: *Cancer* is a *serious disease that is caused when cells in the body grow in a way that is uncontrolled and not normal, killing normal cells and often causing death* [19].

Oxford Learner`s Dictionary: *Cancer* is *a serious disease in which growth of cells also called cancers, form in the body and kill normal body cell*; *this disease often causes death* [32].

У зв'язку з тим, що кожна дефініція, подана в тому чи іншому словнику, відрізняється певним ступенем суб'єктивізму, вважаємо за потрібне синтезувати загальне значення номінації cancer, врахувавши всі існуючі лексикографічні "погляди" в англомовній спільноті на цей денотат – хворобу "рак": *cancer is a serious disease caused by uncontrolled and abnormal growth of the cells in one part of the body killing normal body cells and often causing death (серйозне захворювання, спричинене неконтрольованим та нормальним ростом клітин в певній частині тіла, які вбивають нормальні клітини і часто спричиняють смерть).* Таке значення відбиває усі відтінки розуміння англомовною культурою природи цієї небезпечної хвороби, характеризується вичерпністю, достатністю, всебічністю інтерпретації цього складного феномена.

Поняттєвий зміст слова виражається в його денотативному значенні, саме це значення робить спілкування можливим. У даному випадку денотація значення лексеми тісно переплітається з конотацією, і відділити їх можна лише умовно. Конотація розуміється нами як прагматичне значення, яке отримує слово залежно від того, де, коли, як, ким, з якою метою та в яких контекстах воно може бути використано. Розрізняють основні чотири типи конотації:

- стилістична – передає ставлення мовця до певних життєвих обставин та відповідний функціональний стиль;
- оцінна – свідчить про схвалення або не схвалення мовцем об'єкту, про який йдеться;
- емоційна – відповідає за передачу емоцій мовця;
- експресивна – виражає ступінь інтенсивності [12, с. 134].

Одиниця cancer несе суто оцінну та емоційно-експресивну інформацію про ставлення мовця до того, що виражається зокрема й семантичними компонентами 'disease', 'killing', 'causing death' з чітким негативним оцінним смислом, а семи 'serious', 'abnormal', 'uncontrolled', у свою чергу, додатково підкреслюють інтенсивність, незапланованість та негативну значущість для людського організму психоментальної, фізіологічної та фізичної складових процесу цього захворювання.

Значення слова складається з класеми, архісеми (родова сема) та диференційної (видова) сем [4].

Класема значення "cancer" співвідноситься з загальним граматичним значенням субстантивності, предметності, що дозволяє віднести лексему до лексично-граматичного розряду іменників та констатувати більш дрібні граматичні смисли типу *називний відмінок* та *однина* :: *множина* (cancer :: cancers) [27].

Архісеми та диференційні семи утворюють ієрархічну упорядкованість у межах семантичної структури семеми [8, с. 207], у нашому випадку – cancer. **Архісемою** лексичного значення є 'disease', яке вказує на відповідну денотативну сферу реальності, а саме – відбиває нестачу здоров'я, розлади або захворювання, викликані інфекцією, а не зовнішніми факторами (див., напр., ***The Chambers Dictionary***: *lack of health, a disorder or illness caused by infection rather than by an accident* [20].

Архісему конкретизують такі диференційні семантичні компоненти, як:

оцінний компонент 'serious' ("**негативна оцінка**") означає щось значне або небезпечне, що не можна відкинути і що може змусити хвилюватися (див.

напр., ***Oxford Lexico Dictionary***: *significant or worrying because of possible danger or risk; not slight or negligible* [33];

“**причина**” – ‘growth of (‘many’) cell’ – *процес збільшення в кількості або розмірах найменшої структурно-функціональної одиниці організму,* що характеризується інтенсифікаторами, зокрема оцінними, ‘uncontrolled’ and ‘abnormal’, які *відбивають процес, що не є запланованим та категоризується як відхилення від нормального і тому є небажаним* (***Oxford Lexico Dictionary***: *not controlled, deviating from what is normal or usual, typically in a way that is undesirable or worrying*) [33];

“**локалізація**” процесу *в людському організмі* представлена комплексною семою ‘*one part of the body*’, реалізуючи ментальний зв’язок *ціле-частина*;

“**результат**” або наслідок такого перебігу хвороби поділяється на ***проміжний*** (1) та ***кінцевий*** (2), які так само оцінюються негативно:

“**результат$_1$**” – ‘killing’ – деструктивна дія, спрямована на клітину/-и тіла – (‘many’) ‘body cell’ (найменший елемент організма, реалізований системою *ціле-частина-складова частини/цілого,* напр., ***Oxford Lexico Dictionary***: *the smallest structural and functional unit of an organism, which is typically microscopic and consists of cytoplasm and a nucleus enclosed in a membrane* [33]), яка кваліфікується семою ‘normal’, як типова, тобто здорова, а значить, позитивно оцінена, що, у свою чергу, призводить до

“**результат$_2$**” – ‘causing death’ (*припинення життя організму,* напр., ***Oxford Lexico Dictionary***: *the end of the life of a person or organism*) [33], який уточнюється компонентом “**частотності**” ‘often’ (*переважно*).

Поняттєвий компонент “локалізація” буде нашаровуватися на компонент поняттєвий “різновид раку”, адже такі номінації зокрема реалізують вказівку на місце – орган, в якому розвивається хвороба.

Проаналізувавши семантичні компоненти та їх зв’язок у дефініції «cancer», будуємо семантичне дерево (див. Додаток А., с. 34), констатуючи семантичну глибину у два рівні значеннєвої структури “cancer”.

Базуючись на системі компонентів значення можемо побудувати таке поняття *cancer*, яке функціонує в англомовній свідомості.

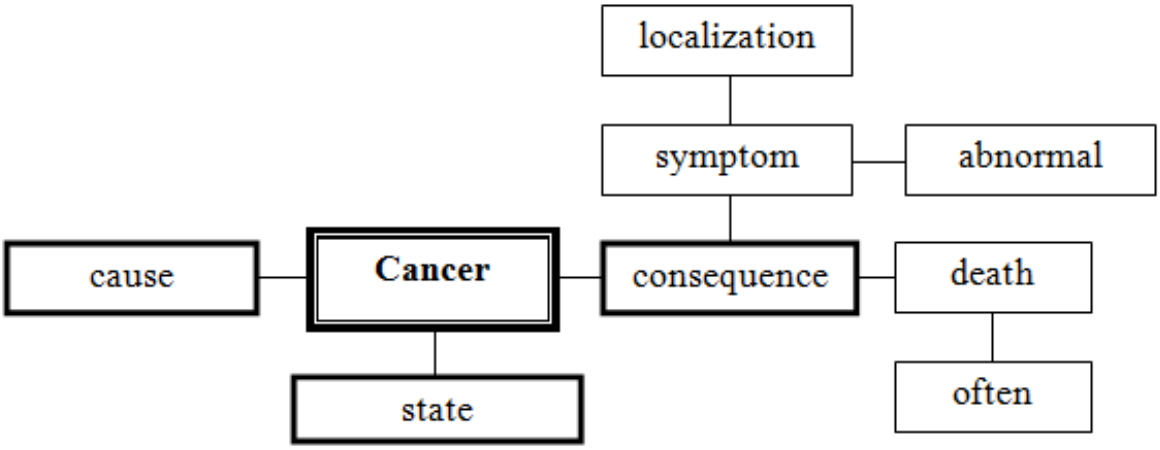

Рис. 1. Поняття *cancer* у сучасній англомовній свідомості

Коментар даної схеми представимо так: рак – біологічний стан людини, що виникає внаслідок певних причин та має результат – аномальні симптоми та, можливу, смерть.

Підсумовуючи, відзначимо, що у семантичній структурі лексеми cancer (термін, який позначає сукупність лексико-семантичних варіантів, пов'язаних між собою відношеннями семантичної деривації [8, с. 207]), ми розглянули саме перший ЛСВ, семема якого відбиває знання про інтеріоризований (тобто ментально привласнений) денотат – хворобу "рак". Однак, у семантичній структурі одиниці співіснують ще два ЛСВ. По-перше, на підґрунті метонімічного зв'язку було сформовано значення ЛСВ 2, з вказівкою на місце (з уточненням локалізації або без неї) розповсюдження злоякісних/-ої пухлин/-и, а саме – *a diseased area produced when a malignant tumour invades and destroys the surrounding tissues, and which if left untreated is generally fatal* [20] або *an abnormal bodily state marked by such tumors* [29].

Інший ЛСВ3 був сформований метафорично (із залученням метонімії), і злоякісна пухлина порівнюється з певним злом, яке панує у спільноті чи організації, і від якого важко позбутися: *an evil within an organization, community, etc that is gradually destroying it* [20] / *evil or destructive practice or*

phenomenon that is hard to contain or eradicate [29] */ an evil influence that affects a lot of people and is difficult to stop* [27] тощо.

Завершуючи міркування про граматичний аспект одиниці cancer, відзначимо також наявність в ньому словотворчого потенціалу, реалізованого у шісти гілках словотвірного гнізда. *Лексико-словотвірне гніздо* – це сукупність одиниць, спільність яких за змістом відображена у спільності слів за коренем, у складі якого слова пов'язані за значенням, граматичними властивостями та словотворчою структурою [5, с. 160-161; 11, с. 81]. В основі його побудови лежить принцип ієрархії, принцип послідовної підпорядкованості одних одиниць іншим; при цьому внутрішня залежність між твірними та похідними основами виявляється в послідовному приєднанні морфем [13, с. 127]. До основних ознак деривaційного гнізда можна віднести 1) наявність у слів однієї загальної для них морфеми, 2) пов'язаної з нею ядерного семантичного змісту, 3) мотиваційні відношення між одиницями [6, с. 81].

Лексико-словотвірне гніздо лексеми cancer, складається з 11 лексем:

- cancerous – *involving cancer* [19], утворена морфологічним шляхом, а саме суфіксальним словотвором, яке позначає характеристику об'єкта, так чи інакше (прямо або асоціативно) пов'язано з цією хворобою, наприклад, *a cancerous tumor*; похідним від cancerous є прислівникова лексема cancerously [29];
- canceration – *the process of becoming cancerous* [22], іменникова лексема, утворена морфологічним шляхом, а саме суфіксальним, позначає процес розвитку ракової пухлини;
- cancered – *affected by cancer* [22], прикметникова лексема, утворена морфологічним шляхом, а саме суфіксальним, передбачає наявність хвороби в організмі; у свою чергу, в цьому ад'єктивному блоці додатково префіксальним способом було утворено одиницю becancered на позначення факту наявності захворювання;

- anticancer – прикметникова одиниця, утворена префіксальним шляхом, відбиває здатність чогось протистояти раку (*anticancer activity, anticancer drugs*) [29];
- cancerstick – *a cigarette, so named because they cause cancer* [31; 38], утворено морфолого-синтаксичним шляхом, а саме складанням двох основ *cancer* та *stick*, та використовується для позначення предмета, що викликає рак; таким саме чином було утворено прикметники cancer-stricken та cancer-free / cancer-ridden на позначення індивіда, який захворів на рак та стан одужання від хвороби;
- cancerophobia – *a morbid dread of being afflicted by cancer* [38], утворена морфологічним шляхом, а саме складанням двох основ *cancer* / *phobia* та за допомогою інтерфікса "*o*", використовується для позначення психологічного стану – панічного страху захворіти на рак.

У цілому, зазначимо що іменник cancer як мотиваційна основа не відрізняється високою активністю. В утворенні гнізда були задіяні морфологічний та морфолого-синтаксичний способи деривації, а саме: 1) суфіксальний; 2) префіксація; 3) префіксація-суфіксація; 4) основоскладання. Найбільш продуктивним є суфіксальний спосіб словотворення.

Узагальнюючи вище сказане, зазначимо таке. Лексема cancer походить з латинської та грецької мов. Лексична структура одиниці складається з трьох ЛСВ, непрямі номінативні значення ЛСВ2 та ЛСВ3 побудовані на метафоричних та метонімічних зв'язках. Структура семеми cancer є розгалуженим дворівневим утворенням (яке можна представити у вигляді семантичного дерева), яке складається з однієї архісеми *disease* та п'ятнадцяти диференційних сем, які виокремлюють цю хворобу з категорії інших захворювань. Конотація номінації є чітко негативною. У граматичному плані іменник cancer має значення відмінку (називний), числа (вживається в однині та множині) і слугує мотиваційною основою для словотвірного гнізда з шістьма гілками (у складі якого виділяємо прикметники, прислівники та іменники), при цьому не відрізняючись високою деривaційною активністю.

3. ТЕМАТИЧНЕ УГРУПУВАННЯ ОДИНИЦЬ НОМІНАТИВНОЇ ДІЛЯНКИ “CANCER” У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

На основі семантичного зв’язку елементи системи національної мови об’єднуються в угрупування різних розмірів, формуючи тематично організовані номінативні ділянки. Будь-яке угрупування – це реальний спосіб існування лінгвістичних елементів, і водночас – це метод, який використовується для класифікації лексики [6].

Найменшим лексичним угрупуванням можуть бути ряд або пара синонімів. Синоніми – слова, які належать до однієї частини мови, що мають одне або декілька однакових або подібних денотативних значень, та є взаємозамінними в певному мовленнєвому контексті [12, с.184]. Сукупність усіх синонімів певного змісту називають *синонімічним рядом* (СР). Члени кожного ряду ідентифікуються семантично і стилістично відносно *домінанти* ряду, тобто слова семантично найбільш простого, стилістично нейтрального і синтагматично найменш закріпленого [7, с.204]. Значення *синонімічної домінанти* (СД) є широким та узагальненим, не вносить жодної додаткової інформації щодо способу, інтенсивності, тривалості чи будь-яких супутніх ознак референта, охоплює значення решти синонімів і, таким чином, СД може замінити будь-який з них у синтагматичному ряду [12, с.184].

Синоніми є складовими більш великого утворення під назвою лексико-семантична група (ЛСГ). ЛСГ – це клас слів, які об’єднують в собі слова однієї частини мови, в яких, окрім загальних граматичних сем, є як мінімум ще одна загальна сема – категоріально-лексична [14, с. 74; 5, с. 178]. В ЛСГ включаються різноструктурні одиниці – як універби, так і сталі словосполучення, оскільки вони вступають в усі зв’язки, характерні для елементів ЛСГ.

ЛСГ виділяють декількома способами: на основі 1. загального поняття, що виражається словами ЛСГ; 2. певного конкретного слова або групи слів; 3.

статичних даних про спільне використання слів в тексті; 4. даних асоціативного експерименту, отриманого в результаті опитування носіїв мови [4, с. 20].

Різновидом ЛСГ може бути *гіперо-гіпонімічна група*, у складі якої одне слово (гіперонім) позначає певне родове поняття, а усі інші (гіпоніми) – видові поняття [5, с. 178].

Під *тематичною групою* (ТГ) будемо розуміти слова різних частин мови, об'єднані спільним відрізком дійсності [5, с. 179]. Тематичне угруповання лексики ґрунтується на внутрішніх зв'язках між предметами і явищами дійсності й зумовлене насамперед предметно-логічними ознаками [9, с.76-77; 16, с.93]. Кожна група таких слів пов'язана спільними значеннєвими прикметами, за якими ці слова співвідносяться як складники тематичної цілісності [9, с. 77]. Інакше кажучи, у ТГ слова пов'язані не мовними зв'язками, а позамовними через реалії, що виражені ними [5, с. 179].

Тематична група − це об'єднання значень слова, в основі якого лежить подальше членування спільного поняття, яке входить до змісту категорії пізнання. Особливість тематичної групи полягає у тому, що вона, з одного боку, виділяється на основі логічного членування широкого поняття, а з іншого боку, − на основі того, як це поняття членується, і логікою мови – значеннями с мова [9]. Відповідно у роботі можливим є виділення у межах одного ТГ різних тематичних підгруп (ТПГ), в які включені ЛСГ з СР.

Отже, кілька слів, ряди слів або великий масив слів може, у цілому, об'єднуватись у тематичну групу, основна відмінність якої від ЛСГ є її побудова на підґрунті позамовних зв'язків, тобто на класифікації самих предметів і явищ зовнішнього світу, та належності до різних частин мови, а від синонімічного ряду – те, що, зокрема маючи спільне значення, члени групи представляють різні денотати і не є взаємозамінними [4, с. 25].

У даному дослідженні ми беремо за основу саме тематичний принцип угрупування номінативної ділянки "cancer" сучасної англійської мови.

Базуючись на вище сказаному, виділимо ЛСГ та СР лексеми «cancer». Інтегруємо СР та ЛСГ в тематичні підгрупи, в результаті виділимо ТГ лексеми «cancer».

ТГ “cancer” складається з восьми ТПГ, які змістовно відтворюють складові поняття *cancer*. **ТПГ1 “state”** складається з двох ЛСГ: іменникова ЛСГ1 “state” та прикметникова ЛСГ2 “state”, які, в даному випадку, умовно співпадають з СР1 з домінантою *illness* та СР2 з домінантою *diseased*. До даної ТПГ також належить іменникова ЛСГ3 “psychological state”, яка включає до себе іменники на позначення психологічного стану, пов’язаного з передчуттям хвороби: ***nosophobia*** *– the morbid dread of contracting disease* [27]; ***cancerophobia*** *– the type of nosophobia, a morbid dread of being afflicted by cancer* [28]. СР1 охоплює іменники, які позначають хворобливий стан: ***illness*** *– the state of being ill* [33], ***sickness*** *– the state of being ill* [33], ***disease*** *– illness of people, animals, plants,caused by infection or a failure of health rather than by an accident* [26]. СР2 складається з прикметників, які описують стан під час хвороби: ***diseased*** *– suffering from disease* [33], ***ill*** *– suffering from an illness or disease or feeling unwell* [33].

ТПГ2 “cause” складається з шести ЛСГ: іменникова та прикметникова ЛСГ4 та ЛСГ5 “substances”, іменникова та дієслівна ЛСГ6 та ЛСГ7 “growth”, іменникова ЛСГ8 “swelling“, межі яких співпадають з СР3 з домінантою *carcinogen*, СР4 з домінантою *carcinogenic*, СР5 з домінантою *growth*, СР6 з домінантою *to grow* та СР7 з домінантою *swelling*, а також іменникова ЛСГ 8 “things”, котра складається з лексеми *alcohol*, та СР8 з домінантою *cigarette*.

СР3 включає іменники, які використовуються для позначення речовин, що викликають рак: ***carcinogen*** *– a substance that causes cancer* [33], ***procarcinogen*** *– any substance that is transformed into a carcinogen by metabolism* [35]. СР4 складається з прикметників, які характеризують речовини, що викликають рак: ***carcinogenic*** *– causing or tending to cause cancer* [35]*;* ***genotoxic*** *– capable of damaging genetic material such as DNA, and thus causing mutations or possibly cancer* [35]. СР5 включає іменники, що позначають аномальні

утворення, що призводять до раку: ***growth*** *– a lump caused by a disease that forms on or inside a person (процес збільшення у розмірах)* [33], ***neoplasm*** *– a new and abnormal growth of tissue in a part of the body, especially as a characteristic of cancer* [33], ***excrescence*** *– a distinct outgrowth on a body or plant, resulting from disease or abnormality* [33]. СР6 охоплює дієслова, які позначають ріст, співпадає з дієслівною ЛСГ6 "*growth*"*: to grow– become larger or greater over a period of time* (*of a tumor*)*; increase* [33], *to outgrow – to grow bigger than or too big for something* [26]. Номінації СР7 позначають новоутворення, внаслідок яких, збільшується певна частина тіла: ***swelling*** *– an abnormal enlargement of a part of the body, typically as a result of an accumulation of fluid* [33], ***bump*** *– a swelling on the skin, especially one caused by illness or injury* [33].

Іменникова ЛСГ9 "things" охоплює лексеми на позначення шкідливих об'єктів, що викликають рак. Сюди входить СР8 (одиниці, які позначають табачний продукт, який викликає рак) з СД *cigarette*: ***cigarette –*** *a tube-shaped tobacco product that is made of finely cut, cured tobacco leaves wrapped in thin paper. Smoking cigarettes can lead to nicotine addiction and can cause many types of cancer* [30], ***cancerstick*** *– synonym for cigarette* [34] та одиниці ***cancer paper*** *– a supplemental sheet of paper placed inside the cigar to prevent it from disintegrating due to moisture; the paper for cigarette is made of tobacco, which can cause cancer* [38], ***alcohol*** *– a chemical substance found in drinks such as beer, wine, and liquor. Drinking regular or large amounts of alcohol may increase the risk of certain types of cancer, such as cancer of the mouth, throat, esophagus, breast, liver, colon, and rectum* [30].

ТПГ3 "consequence" складається з трьох ЛСГ: іменникова ЛСГ10 "tumour", іменникова ЛСГ11 "malignancy" та прикметникова ЛСГ12 "characteristics", які мають однакові межі з СР8 з домінантою *tumour*, СР9 з домінантою *malignancy* та СР10 з СД *cancerous*. Так, СР8 охоплює іменники, які позначають види пухлин, співпадає з іменниковою ЛСГ10 "tumour": ***tumour*** *– a swelling of a part of the body, generally without inflammation, caused by an abnormal growth of tissue, whether benign or malignant* [33]; ***melanoma*** *– a tumour*

of melanin-forming cells, especially a malignant tumour associated with skin cancer [33]; ***myeloma*** – a malignant tumour of the bone marrow [33]; ***sarcoma*** – a *malignant tumour of connective or other non-epithelial tissue* [33]; ***neurofibroma*** – *a tumour formed on a nerve cell sheath, frequently symptomless but occasionally malignant* [33].

У свою чергу, СР9 складається з іменників, які позначають стан захворювання: ***malignancy*** (СД) – *the state or presence of a malignant tumour; cancer* [33], ***metastasis*** – *the development of secondary malignant growths at a distance from a primary site of cancer* [33]. СР10 має прикметники, які характеризують пухлину: ***cancerous*** (СД) – *affected by or showing abnormalities characteristic of cancer* [33]; *malignant – characterized by uncontrolled growth; cancerous, invasive, or metastatic* [34], *cancroid – (of a growth) resembling cancer* [33]. До ТПГ3 “consequence” також входить прикметникова лексема ***benign*** – *a benign lump in your body or a benign disease is not cancer and will not kill you* [30].

ТПГ4 “treatment” складається з трьох іменникових ЛСГ: ЛСГ13 “drugs”, ЛСГ14 “therapy” та ЛСГ15 “surgery”. ЛСГ13 “drugs” включає іменники, котрі позначають види препаратів, що борються з раком: ***cancer drug*** – *any of several drugs that control or kill neoplastic cells; used in chemotherapy to kill cancer cells* [39], ***cyclophosphamide*** – *a drug used to treat many types of cancer and a certain type of kidney disease in children* [30], ***thiotepa*** – *a drug used to treat certain types of bladder cancer, breast cancer, ovarian cancer* [30], ***brigatinib*** – *a drug used to treat adults with non-small cell lung cancer that has spread to other parts of the body and is anaplastic lymphoma kinase* (ALK) positive [30], ***tagraxofusp*** – *a drug used to treat a rare blood cancer called blastis plasmacytoid dendritic cell neoplasm* [30].

Іменникова ЛСГ14 “therapy” включає в себе види терапій, призначені для лікування раку: ***chemotherapy*** – *treatment that uses drugs to stop the growth of cancer cells, either by killing the cells or by stopping them from dividing* [30]; ***targeted therapy*** – *a type of treatment that uses drugs or other substances to identify and attack specific types of cancer cells with less harm to normal cells* [30]; ***tissue-agnostic therapy*** – *a type of therapy that uses drugs or other substances to treat*

cancer based on the cancer's genetic and molecular features without regard to the cancer type or where the cancer started in the body [30]; ***radiotherapy*** *– the use of high-energy radiation from x-rays, gamma rays, neutrons, protons, and other sources to kill cancer cells and shrink tumors* [30].

Іменникова ЛСГ15 "surgery" включає в себе види оперативних втручань під час лікування раку; ***wide local excision*** *– surgery to cut out the cancer and some healthy tissue around it* [30]; ***quadrantectomy*** *– a surgery to remove the cancer and some normal tissue around it* [30]; ***curative surgery*** *– surgery to remove all malignant (cancerous) tissue, which is meant to cure the disease* [30]; ***quadrantectomy*** *– an operation to remove the cancer and some normal tissue around it, but not the breast itself* [30]; ***radical mastectomy*** *– surgery for breast cancer in which the breast, chest muscles, and all of the lymph nodes under the arm are removed* [30].

ТПГ5 "types of cancer" співпадає з межами іменникової ЛСГ16 "cancer". Іменникова ЛСГ16 "types of cancer" включає одиниці позначення різновидів раку і є гіпонімами до гіпероніма *cancer*: ***adrenal cancer*** *– cancer that forms in the tissues of the adrenal glands (two glands located just above the kidneys)* [30]; ***blood cancer*** *– cancer that begins in blood-forming tissue, such as the bone marrow, or in the cells of the immune system* [30]; ***bone cancer*** *– primary bone cancer is cancer that forms in cells of the bone* [30]; ***breast cancer*** *– cancer that forms in tissues of the breast* [30]; ***throat cancer*** *– cancer that forms in tissues of the pharynx* [30]; ***tongue cancer*** *– cancer that begins in the tongue* [30]; ***leukemia*** *– cancer that starts in blood-forming tissue, such as the bone marrow, and causes large numbers of abnormal blood cells to be produced and enter the bloodstream* [30]; ***liver cancer*** *– primary liver cancer is cancer that forms in the tissues of the liver* [30]; ***lung cancer*** *– cancer that forms in tissues of the lung, usually in the cells lining air passages* [30].

Тут відмітимо, що поняттєвий компонент "локалізація" буде нашаровуватися на компонент поняттєвий "різновид раку", адже такі номінації зокрема реалізують вказівку на місце – орган, в якому розвивається хвороба.

ТПГ6 “diagnostics” складається з іменникової ЛСГ17 “assays”, котра включає до себе номінації різновиди тестів за допомогою яких діагностують рак: ***diagnostic mammogram*** *– X-ray of the breasts used to check for breast cancer after a lump or other sign or symptom of breast cancer has been found* [30]; ***gallium scan*** *– a procedure to detect areas of the body where cells are dividing rapidly. It is used to locate cancer cells or areas of inflammation* [30]; ***liquid biopsy*** *– a test done on a sample of blood to look for cancer cells from a tumor that are circulating in the blood or for pieces of DNA from tumor cells that are in the blood. A liquid biopsy may be used to help find cancer at an early stage* [30]; ***radiologic exam*** *– a test that uses radiation or other imaging procedures to find signs of cancer or other abnormalities* [30]; ***overdiagnosis*** *– finding cases of cancer with a screening test (such as a mammogram or PSA test) that will never cause any symptoms* [30].

ТПГ7 “result” включає іменникову ЛСГ18 “result” включає в себе лексеми, що репрезентують ті чи інші результати даної хвороби: ***remission*** *– a decrease in or disappearance of signs and symptoms of cancer. In partial remission, some, but not all, signs and symptoms of cancer have disappeared* [30], ***relapse*** *– the return of a disease or the signs and symptoms of a disease after a period of improvement* [30].

ТПГ8 “person” поділяється на дві іменникові ЛСГ19 “hospital staff” та ЛСГ20 “patient”. Іменникова ЛСГ19 “hospital staff” – включає лексеми на позначення медичних працівників в сфері онкології: ***oncologist*** *– a doctor who has special training in diagnosing and treating cancer. Some oncologists specialize in a particular type of cancer treatment* [30]; ***oncology pharmacy specialist*** – a licensed pharmacist with special training in how to design, give, monitor, and change chemotherapy for cancer patients [30]; ***oncology nurse*** *– a nurse who specializes in treating and caring for people who have cancer* [30]; ***patient advocate*** *– a person who helps guide a patient through the healthcare system – the screening, diagnosis, treatment, and follow-up of a medical condition, such as cancer* [30].

У свою чергу, іменникова ЛСГ20 “patient” формується з одиниці на позначення людини, що хворіє на рак: ***cancer patient*** – *people who tries very hard to overcome their cancer* [34].

Виділивши ТГ лексеми «cancer» розширюємо її базове поняття (див. рис. 1).

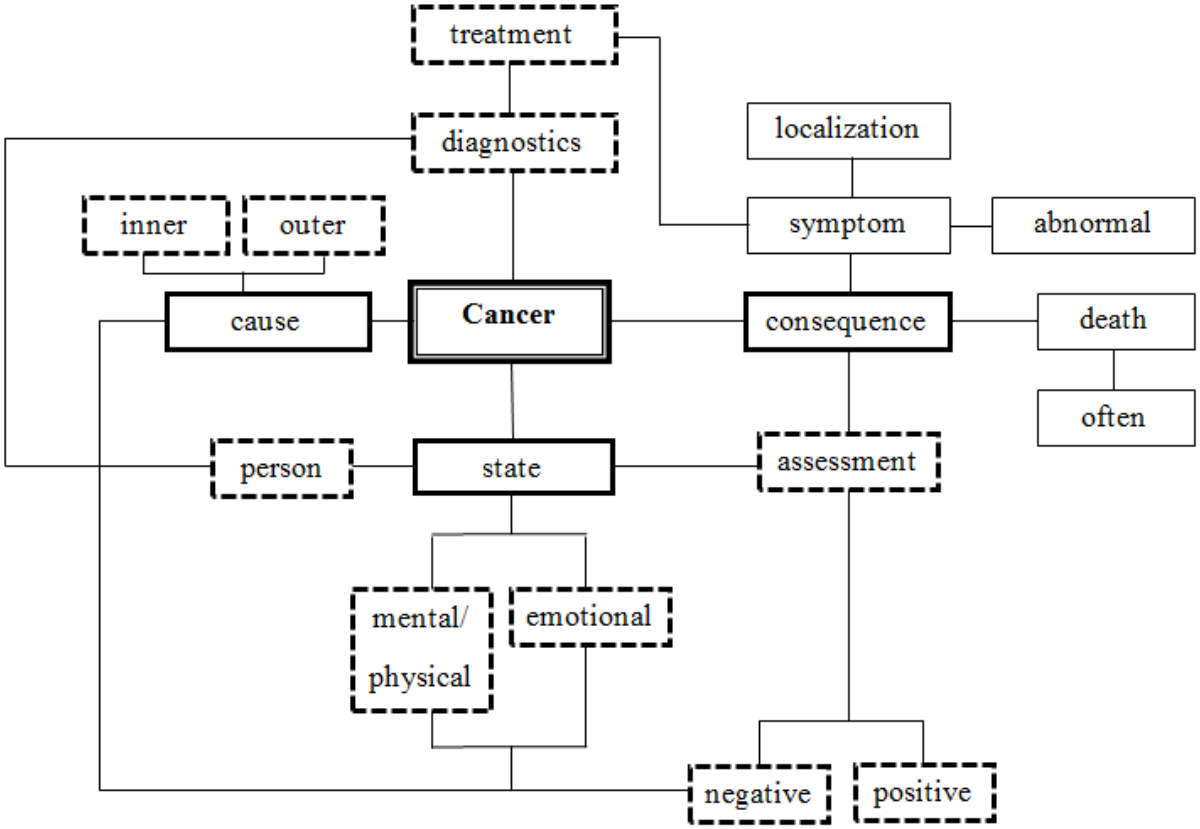

Рис. 2. Розширене поняття «cancer» у сучасній англійській свідомості

Проаналізувавши виділену ТГ, з’ясували, що причинами раку можуть бути, як внутрішні, так і зовнішні збудники. Результат хвороби є позитивним або негативним. Позитивна оцінка маркується одужанням хворого. Негативна оцінка стосується як причини, так і стану хвороби, який може призвести до летального результату. Крім фізичного та психічного стану хворого, виділяємо також емоційний стан. Діагностика даного захворювання веде за собою певне лікування, яке в свою чергу призначається в залежності від симптомів хвороби.

ВИСНОВКИ

Рак є загальним терміном для великої групи онкологічних хвороб, при яких клітини тіла починають безконтрольний ріст та поділ, вражаючи будь-яку частину тіла. Саме таке розуміння хвороби функціонує в англомовній свідомості та фіксується авторитетними лексикографічними джерелами сучасної англійської мови: *cancer is a serious disease caused by uncontrolled and abnormal growth of the cells in one part of the body killing normal body cells and often causing death*. Цю семему представлено у вигляді розгалуженої дворівневої структури, яка містить архісему *disease* та п'ятнадцяти диференційних сем, які специфікують її та відокремлюють cancer від інших хвороб. Лексична структура cancer складається з трьох ЛСВ, непрямі значення ЛСВ2 та ЛСВ3 побудовані на метафоричному та метонімічному зв'язках. З аксіологічних позицій конотація ключової номінації, її ЛСВ та одиниць ТГ є чітко негативною (наприклад, семи 'serious', 'abnormal', 'uncontrolled'), хоча наявною є й сема позитивної оцінки (у словах *remission, cancer patient*).

Граматичний аспект лексеми демонструє наявність значення називного відмінку, числа (однина та множина) та її здатність виступати мотиваційною основою для словотвірного гнізда з шістьма гілками у складі якого виділяємо прикметники, прислівники та іменники, утворені суфіксальним префіксальним, префіксально-суфіксальним способами, а також основоскладанням. ТГ "cancer" складається з восьми підгруп, кожна з яких репрезентує складові поняття даної лексеми, а саме "state", "cause", "consequence", "treatment", "types of cancer", "diagnostics", "result", "person". У складі тематичних підгруп виділили десять СР та двадцять ЛСГ, аналіз одиниць яких дав змогу розширити перелік складових поняття *cancer* сучасної англомовної свідомості, встановлені на основі аналізу ЛСВ1 cancer, а саме *inner, outer, assessment (positive/negative), diagnostics, treatment, person, physical/mental, emotional.*

Всього було виявлено та проаналізовано 444 лексеми.

ТПГ1 "state" (1,5% одиниць) представлена в двох ЛСГ: іменникова ЛСГ1 "state" (0,6%) та прикметникова ЛСГ2 "state" (0,4%), які умовно співпадають з

СР1 (СД ***illness***) та СР2 (СД ***diseased*)**. До даної ТПГ також належить іменникова ЛСГ3 “psychological state” (0,4%).

ТПГ2 “cause” (7,4% одиниць) поділяється на шість ЛСГ: іменникова та прикметникова ЛСГ4 (3,3%) та ЛСГ5 (0,4%) “substances”, іменникова та дієслівна ЛСГ6 (0,9%) та ЛСГ7 “growth”(0,4%), іменникова ЛСГ8 “swelling (0,4%), які, в даному випадку, співпадають з СР3 з домінантою ***carcinogen***, СР4 з домінантою ***carcinogenic***, СР5 з домінантою ***growth***, СР6 з домінантою ***to grow*** та СР7 з домінантою ***swelling***, а також іменникова ЛСГ 9 “things“ (1,1%), котра складається з лексеми ***cancer paper***, ***alcohol***, та СР8 з домінантою ***cigarette***.

ТПГ3 “consequence” (3,3% одиниць) відбивається в трьох ЛСГ: іменникова ЛСГ10 “tumour” (1,1%), іменникова ЛСГ11 “malignancy”(0,4%) та прикметникова ЛСГ12 “characteristics”(0,6%), які в даному випадку співпадають з СР8 з домінантою ***tumour***, СР9 з домінантою ***malignancy*** та СР10 з домінантою ***cancerous***.

ТПГ4 treatment (38,5% одиниць) відображена в трьох іменникових ЛСГ: ЛСГ13 “drugs” (23,4%) , ЛСГ14 “therapy” (11,2%) та ЛСГ15 “surgery”(3,8%).

ТПГ5 “types of cancer” (38,2% одиниць) представлена іменниковою ЛСГ16 “types of cancer” (38,2%).

ТПГ6 “diagnostics” (9,2% одиниць) реалізується в іменниковій ЛСГ17 “assays”(9,2%).

ТПГ7 “result” (0,4% одиниць) відображена в іменниковій ЛСГ18 “result” (0,4%).

ТПГ8 “person“ (1,1% одиниць) складається з іменникових ЛСГ19 “hospital staff” (0,9%) та ЛСГ20 “patient” (0,2%).

Перспективу подальшої роботи вбачаємо у структурації лексичних одиниць на позначення *cancer* у сучасній англійській мові за принципом ядро-периферія (ближня-дальня-маргінальна), вибудовуючи, таким чином, лексико-семантичне поле *cancer* англомовної картини світу та у встановленні його взаємозв’язків з лексико-семантичними полями інших захворювань так чи інакше пов’язаних з хворобою рак.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Агаев И. И.* Онкология. – СПб.: Издательство «Золотая книга», 1999. – 639 с.

2. *Блинов Н. Н.* TNM Классификация злокачественных опухолей. – СПб.: «ЭСКУЛАП», 2006. – 243 с.

3. *Важинський С. Е., Щербак Т І.* Методика організації наукового дослідження: Навч. посіб. С.: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. – 260 с.

4. *Гольдберг В. Б.* Контрастивный анализ лексико-семантических групп. – Т.: ТГПИ, 1988. – 56 с.

5. *Загнітко А. П.* Словник сучасної лінгвістики: поняття і терміни. – Д.: ДонНУ, 2012. – 402 с.

6. *Капранов Я. В.* Співвідношення понять «лексичне гніздо» / «словотворче гніздо», «генетичне гніздо» й «етимологічне гніздо» в етимологічній лексикографії // Вісник КНЛУ. Серія Філологія. – 2015. – Том 18. – №1. – С. 79-87.

7. *Кочерган М. П.* Загальне мовознавство: Підручник. – К.: Видавничий центр "Академія", 2010. – 464 с.

8. *Манакин В. Н.* Межкультурная коммуникация: вербальный и невербальный коды. – Saarbrucken : LAP Lambert Academic Publishing, 2015. – 408 с.

9. *Маркова Т. О., Домрачева І. Р.* Лексико-семантична і тематична групи: принципи розмежування // Вісник наукового студентського товариства Донецького національного університету імені Василя Стуса. – 2018. – Вип. 15. – Т. 4. – С. 75–78.

10. *Микульчик Р.* Тематична класифікація фізичних термінів-епонімів. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2016. – № 842. – С. 92–95.

11. *Напрєєнко О. К., Влох І. Й., Голубков О.З.* Психіатрія. – К.: Здоров'я, 2001. – 584 с.

12. *Ніколенко А. Г.* Лексикологія англійської мови – теорія і практика. –В.: Нова Книга, 2007. – 528 с.

13. *Пономаренко В.Д., Дудка О.О.* Структурно-семантична характеристика словотвірного гнізда з вершиною «Зима» // Лінгвістичні дослідження: Зб. наук. праць ХНПУ ім. Г.С. Сковороди. – 2018. – Вип. 48. – С. 126-137.

14. *Смирницкий А. И.* Лексикология английского языка. – М.: Издательство литературы на иностранных языках, 1956. – 300 с.

15. *Черенков В. Г.* Онкология. – М.: ГЭОТАР-Медиа, 2020. – 366 с.

16. *Чулкова В. А., Моисеенко В. М.* Психологические проблемы в онкологии. Практическая онкология. – 2009. –Том 10. – № 3. – С. 151-157.

17. *Шайн А. А.* Онкология. – Т.: Издат. Центр «Академия», 2004. – 544 с.

18. *Фармацевтична енциклопедія*. U R L : https:// www.pharmencyclopedia.com.ua.

19. *Cambridge Dictionary*. U R L : https://dictionary.cambridge.org.

20. *The Chambers Dictionary*. U R L : https://chambers.co.uk.

21. *Chin N.* Engaging with the Cancer Warrior Metaphor: How Language Polices Interaction // Drake Undergraduate Social Science Journal. – 2020. – Des Moines: Spring. – P. 2–25.

22. *Collins Dictionary*. U R L : https://www.collinsdictionary.com.

23. *David O., Matlock T.* Cross-linguistic automated detection of metaphors for poverty and cancer // Language and Cognition. – 2018. Vol. 10. – P. 467–493.

24. *Dictionary.com.* U R L : https://www.dictionary.com.

25. *Graves K., et al.* Linguistic analysis of cancer patients' expressive writing: Association with psychosocial variables and differences among disease stages // Psycho-Oncology . – 2004. – Vol. 13. Iss. 1. – P. 37-67.

26. *Kupeli N., Chatzitheodorou, G., Troop, N.A.* et al. Expressive writing as a therapeutic intervention for people with advanced disease: a systematic review // BMC Palliative Care. – 2019. – V. 18. – Iss. 65. DOI. https://doi.org/10.1186/s12904-019-0449-y.

27. *Longman Dictionary of Contemporary English*. U R L : https://www.ldoceonline.com.

28. *Macmillan Dictionary*. U R L : https://www.macmillandictionary.com.

29. *Merriam-Webster Dictionary*. U R L : https://www.merriam-webster.com

30. *NCI Dictionary of Cancer Terms.* U R L : https://www.cancer.gov/publications/dictionaries/cancer-terms

31. *Online Etymology Dictionary.* U R L : https://www.etymonline.com/search?q=cancer.

32. *Oxford Learner`s Dictionary.* U R L : https://www.oxfordlearnersdictionaries.com.

33. *Oxford Lexico Dictionary.* U R L : https://www.lexico.com.

34. *Oxford Reference.* U R L : https://www.oxfordreference.com.

35. *Potts A., Semino E.* Cancer as a Metaphor // Metaphor and Symbol. – 2019. –Vol. 34. – Iss. 2. – C. 81-95.

36. *Schroevers J. Maya, Ranchor V. Adelita, Sanderman R.* The role of age at the onset of cancer in relation to survivors' long-term adjustment: A controlled comparison over an eight-year period // Psycho-Oncology. – 2004. – Vol. 13. Iss. 10. – P. 740-752.

37. *Semino E., Demjén, Z. Hardie A., Payne S., Rayson P.* Metaphor, Cancer and the End of Life. A Corpus-Based Study. – New York: Routledge, 2017. – 314 p.

38. *Urban Dictionary.* U R L : https://www.urbandictionary.com.

39. *Vocabulary.com.* U R L : https://www.vocabulary.com.

40. *Wang Xin S.*, etc. Impact of Cultural and Linguistic Factors on Symptom Reporting by Patients With Cancer // Journal of National Cancer Institute. – 2010 – Vol. 102. – Iss. 10. – P. 732–738.

41. *Your Dictionary.* U R L : https://www.yourdictionary.com.

ДОДАТКИ

Додаток А.

Рис. 1. Семантичне дерево одиниці «cancer»

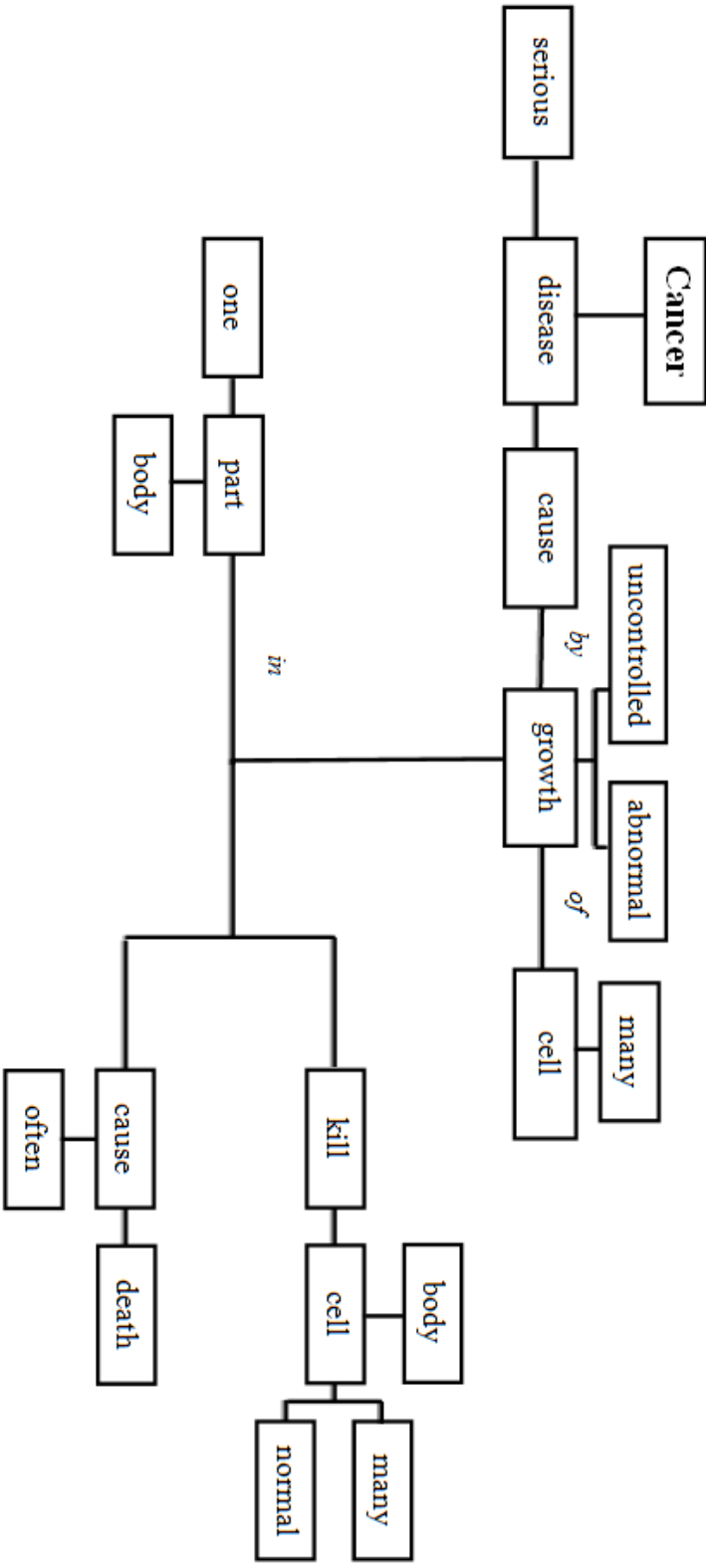

АНОТАЦІЯ

наукової роботи під шифром “Борітеся – поборете!”

Робота присвячена дослідженню номінативного фрагменту “*cancer*” сучасної англійської мови. Запропоновано тематичний критерій диференціації відповідної ділянки сучасної англомовної картини світу. Лексичні одиниці на позначення поняття *cancer* були проаналізовані та описані з погляду їхньої структури та семантики. Встановлено запозичений характер ключової одиниці на позначення хвороби *рак* (cancer) у сучасній англійській мові, виявлено її трьохкомпонентну лексичну структуру, з чіткою негативною конотацією кожного значення з наявних лексико-семантичних варіантів, пов’язаних з хворобою. Описано структуру семеми cancer як розгалуженого дворівневого утворення з шістнадцяти семантичних компонентів. Проаналізовано граматичне значення лексеми та побудовано її деривaційне гніздо, у складі якого функціонують прикметники, прислівники та іменники. Встановлено, що ТГ “cancer” сучасної англійської мови складається з 8 тематичних підгруп, кожна з яких репрезентує складові цього поняття. В складі тематичних підгруп виділено 20 лексико-семантичних груп та 10 синонімічних рядів.

Загальна характеристика наукової роботи. Робота містить: вступ три розділи, висновки, список використаних джерел та додатки. Кількість сторінок – 34, кількість рисунків – 3, кількість використаних наукових джерел – 41.

Ключові слова: хвороба “рак”, синонімічний ряд, лексико-семантична група, тематична підгрупа, тематична група.